

MAKEDONYA'NIN BAĞIMSIZLIĞINI KAZANMASI VE TÜRKİYE

Tahir KODAL*

Öz

Bu çalışmada; Yugoslavya'nın dağılmasıyla 8 Eylül 1991'de Makedonya'nın bağımsızlığını kazanması, bağımsızlık karşısında Türkiye'nin tutumu konu edilmiştir. Bu nedenle, konunun daha iyi anlaşılması için çalışmanın giriş kısmında, soğuk savaşın sona ermesinden, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin ve Yugoslavya'nın dağılmasından söz edilmiştir. Çalışmanın esas kısmının ilk bölümünde; Makedonya'nın bağımsızlığını elde ediş süreci üzerinde durulmuş, bu süreçte yaşananlar ortaya konulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde; Makedonya'nın bağımsızlığını kazanması karşısındaki Türkiye'nin tutumu açıklığa kavuşturulmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise, elde edilen bilgiler ışığında varılan sonuçlar ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Makedonya, Bağımsızlık, Türkiye, Türk Kamuoyu.

THE MACEDONIA'S ACHIEVING ITS INDEPENDENCE AND TURKEY

Abstract

In this study, it is aimed to explain the achieving its independence of Macedonia in September 8, 1991 after the collapse of Yugoslavia and Turkey's position towards this independency. As a consequence, the end of the Cold War and collapses of both Union of Soviet Socialist Republics and Yugoslavia are stated at the introduction part of the study to mention the issue better. At the first part of main section of the study, it is focused on the process of Macedonia's gaining independence and the events happened at this process are presented. At the second part, Turkey's position towards Macedonia's achieving independence is revealed. The results which have been gained through all the gathered information are presented at the final part of the study.

Keywords: Macedonia, Independency, Turkey, Turkish Public Opinion.

* Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlk Öğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Denizli, (tkodal@pamukkale.edu.tr).

Giriş

II. Dünya Savaşı sırasında Almanya'ya karşı savaşı kaybederken, İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin yardımıyla toparlanan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) savaştan en kârlı ülke olarak çıkmıştır. İngiltere ve Fransa'nın savaşı kazanmasına karşın, yıprandığını gören, ABD'nin yeniden kendi kıtasına çekilme eğiliminde olmasını fark eden Stalin liderliğindeki SSCB, savaş sonrasında iki temel politikasını yani "sıcak denizlere ulaşma" ve "rejim ihraç" politikalarını hayata geçirmek için çalışmalarını hızlandırmıştır¹.

Bu çalışmalar; İngiltere'yi, Fransa'yı ve ABD'yi son derece rahatsız etmiş, İngiltere'nin teşviki ile kendi kıtasına çekilme eğiliminde ve nükleer güç olan ABD dünya siyasetinde ön plana çıkmış, SSCB'nin karşısındaki yerini almıştır. SSCB'nin yukarıda ifade edilen politikaları takip etmesi ve ABD'nin buna karşı çıkması ve takip ettiği politikalar, dünyanın bloklaşmaya ve kutuplaşmaya gitmesine neden olmuştur. Bu süreçte dünya iki kutuplu hale gelmiş, bir tarafta ABD'nin başını çektiği "Batı Bloğu" yani kapitalist blok, diğer tarafta ise SSCB'nin liderliğindeki "Doğu Bloğu" yani sosyalist blok ortaya çıkmıştır. Dünyadaki pek çok ülke bu süreçte ya batı bloğunun ya da doğu bloğunun yanında yer almıştır. Böylece, II. Dünya Savaşı'nın sonundan yani 1945 yılından SSCB'nin dağılmasına kadar geçer süreye "Soğuk Savaş Dönemi"² adı verilmiştir. Bu süreçte lider her iki ülke de, Küba Savaşı örneğinde olduğu gibi, sıcak savaştan kaçınmış, bir birlerine karşı soğuk savaş yöntemlerini kullanmışlardır.

Soğuk savaş döneminde Balkanların kuzeyi neredeyse SSCB'nin kontrolüne girmiştir. Güney Slavları Federasyonu'nun kurulması SSCB'nin temel politikasından biri olduğu için³, Slav asıllı toplumların SSCB hâkimiyetine alınması II. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleştirilmiştir. Ancak, Balkan toplumlarıyla tarihî kültürel, dinî bağları ve ilişkileri olan Türkiye ve Yunanistan bu süreçte Slav halklarının karşısında yani Batı Bloğu'nda yer almak durumunda kalmıştır.

Yugoslavya Krallığı 29 Kasım 1945'te resmen kaldırılarak, "Sosyalist Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti" kurulmuştur. Yugoslavya'nın siyasi hayatında "ikinci Yugoslavya" olarak da adlandırılan bu dönemde, devletin yapılanmasında "milletler üstü" bir anlayışla yola çıkılmıştır. Gücünü milliyetçi olmayan yapısından alan Halk Cephesi ve Josip Broz Tito, üniter esaslara dayanmayan, federatif bir devlet kurmuştur. Kuruluşu, kurumsallaşması, ekonomisi ve dış politikası ile ilkinden oldukça farklı karakterde olan İkinci Yugoslavya; Josip Broz Tito, federalizm ve sosyalist ekonomi temellerinde

1 Rıfat Uçarol, *Siyasî Tarih (1789-2010)*, Der Yayınları, İstanbul, 2010, ss.851-852.

2 Henry Kissinger, *Diplomasi*, Çev. İbrahim H. Kurt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2002, s.393.

3 Taha Akyol, *Sovyet Rus Stratejisi ve Türkiye*, Ötügen Yayınları, İstanbul, 1979, ss.156-157.

yükselmiştir⁴. Yeni Federal Yugoslavya; Sırbistan, Karadağ, Hırvatistan, Slovenya, Makedonya ve Bosna-Hersek Cumhuriyetleri'nden oluşmuştur. Yani Yugoslavya 6 cumhuriyetten meydana gelmiştir⁵.

Josip Broz Tito 7 Mart 1945'ten itibaren Yugoslavya'nın siyasi hayatına yön vermiş, liderliğini yapmıştır. O'nun önderliğindeki Yugoslavya siyasi, ekonomik ve sosyal yapılanmada SSCB'ni örnek almıştır. Ancak, Yugoslavya'nın kendine özgü niteliklerini de içine alan özgün bir model oluşturulmuştur. SSCB Anayasası'nın neredeyse kopyası niteliğindeki Yugoslavya Anayasası 1946 yılında yürürlüğe girmiştir⁶. Ülkede hiyerarşik parti yapılanması oluşturulmuş, devlet yönetimine ilişkin her konu sıkı gözetim altına alınmış, ekonomide endüstriye önem verilmiştir.

Tito döneminde Yugoslavya; Bosna-Hersek, Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Karadağ ve Makedonya'dan oluşan altı cumhuriyetten, Sırplar, Boşnaklar, Hırvatlar, Slovenler ve Makedonların oluşturduğu beş milletten, üç farklı inançtan (Müslümanlar, Katolikler ve Ortodokslar) ve sekiz etnik gruptan (Türkler, Bulgarlar, Arnavutlar, Macarlar, Çekler, Romenler, Ukraynalılar ve Çingeneler) meydana gelmiştir.

Yugoslavya'da rejime karşı örgütlü ve yaygın direnişin ilk örnekleri 1968 yılından itibaren yaşanmaya başlamıştır. Sırp kökenli İstihbarat Teşkilatı Başkanı Aleksandr Rankoviç'in görevden alınmasıyla kısmen özgür bir ortama kavuşan öğrenci ve aydınlar, ülke çapında gerek milliyetçi-bağımsızlıkçı, gerekse eleştirel sosyalist yaklaşımları ortaya koydukları yoğun bir tartışma zemini hazırlamıştır. Kosova ve Doğu Makedonya'daki Arnavutların hareketliliği 1968 yılında Kosova İsyanı ile sonuçlanmıştır⁷.

Kosova İsyanı'yla başlayan süreçte Hırvatistan'da meydana gelen olaylar, Bosna-Hersek'te "*Müslüman Cumhuriyet*"in kurulması için yapılan çalışmalar, Arnavut-Makedon gerginliğinin ortaya çıkması, 1974 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile Kosova ve Voyvodina'ya özerkliğin verilmesi, Tito'nun, savunma ve dış politika işlerinin dışındaki, işleri 6 cumhuriyete bırakması Yugoslavya'da durumun eskisi gibi gitmeyeceği, hatta dağılma sürecinin ilk sinyallerinin ortaya çıktığı izlenimini uyandırmıştır. Siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlar yaşayan Yugoslavya'da Josip Broz Tito 4 Mayıs 1980'de hayatını kaybetmiştir. Tito'nun ölümü hem Yugoslavya'da, hem de Dünya'da büyük yankı uyandırmıştır. Tito'nun cenazesine 122 ülkeden temsilci katılmış, bir çok devlet başkanı törende hazır bulunmuştur⁸.

4 Tanıl Bora, *Milliyetçiliğin Provokasyonu*, Birikim Yayınları, İstanbul, 1995, ss.80-82.

5 Mustafa Türkeş, "Bosna-Hersek Problemi: 26-28 Ağustos 1992 Londra Konferansı ve Siyasi Sonuçları", Prof. Dr. Abdurrahman Çaycı'ya Armağan, Hacettepe Üniv. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yıldız Matbaası, Ankara, 1995, s.969.

6 Noel Malcolm, *Bosna'nın Kısa Tarihi*, Om Tarih, İstanbul, 1999, s.306.

7 Hüseyin Savaş, "Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu-II", C.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Sosyal Bilimler Dergisi*, C.25, Sivas, 2001, s.101.

8 *Aydın Tarihi*, 4 Mayıs 1980.

Josip Broz Tito'nun ölümü ile toplumları ya da milliyetleri bir arada tutan bağ kaybolmuştur. Tito'nun kişiliğinde bütünlüğü koruyabilen Yugoslavya'da, O'nun ölümünden sora etnik huzursuzluklar ve milliyetçilik hareketleri yavaş yavaş ön plana çıkmaya başlamıştır⁹. Cumhuriyetler zayıf bir merkezî idare altında Cumhurbaşkanlığı görevini dönüşümlü olarak yürütmüşlerdir. Yugoslav vatandaşlarının diğer komünist ülkelerdeki insanların hiç birinin sahip olamadığı kadar geniş ölçüde sivil özgürlüğe sahip olmasına karşın¹⁰, diğer Doğu Avrupa ülkelerindeki gibi, komünist sistem Yugoslavya'da da ekonomik gelişmeyi engellemiş, ekonomik sorunlar halkın hoşnutsuzluğuna neden olmaya başlamıştır.

Bu dönemde, ülkenin geçmişinde yaşananlar, milliyetçiliğin yükselişine neden olmuş ve milliyetçi güçlerin elini güçlendirmiştir. Ülkenin çeşitli bölgeleri arasındaki gelişmişlik farklılığı ve federal bütçeye katkıları, milliyetçiliği besleyen bir başka faktör olmuştur. Ayrıca, bu süreçte uluslar arası ilişkilerde yaşanan gelişmeler ve soğuk savaşın sona ermeye başlaması Yugoslavya'nın dış politikadaki "anahtar rolünü" ortadan kaldırmış, dağılma sürecini hızlandırmıştır.

1. Makedonya'nın Bağımsızlığını Kazanması

Hem Yugoslavya'nın iç politikasında, hem de uluslar arası ilişkilerde yaşanan hızlı gelişmeler sonrasında, altı cumhuriyet ve iki özerk yönetime (Kosova ve Voyvodina) bölünmüş olan Yugoslavya'da, Komünist Partisi yönetimindeki cumhuriyetlerin yönetici sınıfları, milli çıkarları belirleyerek bu çıkarlara göre davranma yoluna gitmişlerdir. Bu ve yukarıda ifade edilen nedenler yüzünden, Yugoslavya'nın bu süreçte fikrî olarak üçe bölündüğü görülmüştür.

Buna göre; birinci grupta, Yugoslavya'dan ayrılarak Orta Avrupa devletler grubuna katılmak isteyen Slovenya ve Hırvatistan, ikinci grupta sıkı sıkıya bütünleşmiş federasyon fikrini savunan Sırbistan ve Karadağ, hem ülkenin parçalanmasından, hem de Sırp hâkimiyeti altında yaşamaktan korkan, bu yüzden Yugoslavya'nın devamını isteyen Bosna-Hersek ve Makedonya üçüncü grupta yer almıştır. Böylece, Yugoslavya'nın zihinlerde üçe bölündüğü söylenebilir. Yukarıda adı geçen gruplara ilave olarak, Yugoslav Halk Ordusu da ülkenin bütünlüğünü koruma politikası yanında, sosyalist sistemin de devamından yana tavır takınmıştır¹¹.

Yugoslavya Federasyonu'nun fiilen dağılmaya başlaması 1974 Anayasası'nın ihlalleri ile başlamıştır. Yugoslavya Anayasası'nı ilk ihlal eden Sırbistan olmuştur. Slobodan Milosevic'in 1986 yılında Sırbistan'da Komünist

9 Peter Calvocoressi, *World Politics Since 1945*, Newyork, 1996, p.326.

10 Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi 2, 20.Yüzyıl*, Çev. Zehra Savan-Hatice Uğur, Küre Yayınları, 3. Bsk., İstanbul, 2013, s.433.

11 Simic Predrag, "Yugoslavya Krizinin Dinamikleri", *Avrasya Dosyası*, C.3, S.3, Ankara, 1996, ss.16-18.

Parti liderliğine gelmesinin ardından, Sırp milliyetçiliği Sırbistan'da daha fazla gelişmeye başlamıştır¹². Sırp milliyetçiliğinin hız kazanmasının ve ayaklanmasının ardından başlayan gerginlik, olaylar zincirini oluşturmaya başlamıştır. 1988 ve 1989 yıllarında gerçekleştirilen çeşitli gösteriler ve yürüyüşler düzenlenerek Voyvodina'nın ve nüfusunun %90'ı Arnavut olan Kosova'nın özerklikleri kaldırılarak, doğrudan Sırbistan'a bağlanmıştır¹³.

Yaşanan bu gelişmeler sonrasında Yugoslavya'nın dağılma süreci hız kazanmış, Anayasa'nın Slovenya ve Hırvatistan tarafından ihlali¹⁴, 1989'da bu iki ülkede serbest seçimlerin yapılması, Ocak-Şubat 1990'da Yugoslav Komünistler Birliği'nin işlevinin ve geleceğinin tartışılması, Cumhuriyetler arasında görüş farklarının ortaya çıkması, federal düzeyde Komünist Parti'nin çözülmesiyle sonuçlanması, kongrenin ardından Cumhuriyetlerde etnik ve milliyetçi anlayışla siyasi partilerin kurulması sonuçları ortaya çıkmıştır. Bu durum aynı zaman da Komünist Parti'nin öncü ve önder rolüne de son verilmesi anlamını taşımıştır¹⁵. Yugoslavya'da II. Dünya Savaşı'ndan itibaren yapılan ilk serbest seçimlerde, bu ülkede patlak verecek iç savaşın habercisi olmuştur. Seçimlerde milliyetçi söylem içerisinde olan siyasi partiler ve koalisyonlar kazanmış, Komünist Partisi büyük bir yenilgi almıştır.

Federal Yugoslavya'da dağılma süreci başlamış ve devam ederken, Makedonlar, Müslümanlar gibi, Yugoslavya'nın dağılması ve parçalanmasından zarar görecektir milletler arasında yer almış, "*Büyük Sırbistan*" fikrini kendileri için çok önemli bir tehdit olarak kabul etmişlerdir. Çünkü 1913-1931 yılları arasında Makedonya Sırp tarafından "*Güney Sırbistan*" olarak tanımlanmıştır¹⁶. Hatta Makedonlara kendilerini Sırp olarak tanımlamaları için baskı yapılmıştır. Bu baskı Tito zamanına kadar devam etmiş, Makedonlar bu dönemde ayrı bir millet olarak tanınmışlardır.

Makedonlar, Yugoslavya'nın dağılması konusunda çeşitli endişelere sahip olmasına karşın, Yugoslav Cumhuriyetler arasında yayılan milliyetçilik dalgasından etkilenmekten de geri durmamışlardır. 1989 yılında Makedonya Sosyalist Anayasası'nda yapılan düzenlemeyle daha önceden "*Makedon, Arnavut, Türk ve diğer etnik grupların Cumhuriyeti*" şeklinde tanımlanmış olan, Makedonya Cumhuriyeti yeni düzenlemenin ardından "*Makedonların ve diğer halk ve etnik grupların Cumhuriyeti*"¹⁷ olarak değiştirilmiştir. Böylece, bir anlamda Makedonya Türklerin cumhuriyeti olmaktan çıkarılmıştır.

12 Mustafa Bereketli, *Berlin Antlaşması'ndan Günümüze Balkanlar*, Rumeli Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, ss.151-152.

13 Feyzullah Sarı, *Türkiye'nin Makedonya ve Bosna-Hersek Siyaseti (1990-2000)*, Hacettepe Üniv., Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s.70.

14 Galip Çağ, "Dağılan Yugoslavya'nın Ardından Makedonya ve Türkiye", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, S.1 (1), Çankırı, 2012, ss.205-206.

15 Tanıl Bora, a.g.e., ss.137-138.

16 Feyzullah Sarı, a.g.t., s.86.

17 İrfan Kaya Ülger, "Balkan Gelişmeleri ve Türkiye", Ed. İdris Bal, 21. *Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004, s.236.

4 Ekim 1990'da Slovenya ve Hırvatistan'ın bir araya gelerek bir "gevşek federasyon" teklifinde bulunması, Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlık yolundaki adımları Makedonya ve Bosna-Hersek'i de harekete geçirmiştir. Makedonya'da bağımsızlık sürecine, yeni bir devlet ve cumhuriyet tanımlamasına girildikten sonra, Makedon milliyetçileri bir yandan Sırlara, bir yandan da kendi bünyesindeki etnik gruplara karşı güç kazanmaya başlamıştır. Özellikle Arnavutlara karşı daha da özenle hareket edilmeye ve çalışma yapılmaya başlanılmıştır.

Diğer taraftan da Makedonya'da 11 Kasım 1990'da ülkede ilk çok partili seçim gerçekleştirildiğinden¹⁸, Makedonya Parlamentosu ilk toplantısını 8 Ocak 1991'de gerçekleştirmiş ve 25 Ocak 1991'de "Egemenlik Bildirisi"ni alkışlarla kabul etmiştir. Bildiri de; Makedonya halkının Yugoslavya federasyonundan ayrılma hakkı olduğu, federasyonu oluşturan diğer cumhuriyetlerle gelecekteki siyasî örgütlenme konusunda yapacağı görüşmelerde Makedonya'nın bağımsızlık hakkıyla ilgili kararına göre hareket edileceği ifade edilmiş¹⁹, ardından da Kiro Gligorov parlamento tarafından 27 Ocak 1991'de Makedonya Cumhurbaşkanlığı'na seçilmiştir²⁰.

Makedonya'daki Cumhurbaşkanlığı seçiminin ardından, Makedonya ve Bosna-Hersek Cumhurbaşkanları Kiro Gligorov ve Aliya İzzetbegoviç 30 Ocak 1991'de Saraybosna'da bir araya gelmişler, Yugoslavya'nın dağılma sürecinde kendilerine karşı yaşanabilecek olumsuz gelişmeleri hesaba katarak, Yugoslavya'nın birliğinin korunması gerektiğini savunmuşlardır. Ancak, Makedonya Cumhurbaşkanı Kiro Gligorov 5 Mayıs 1991'de yapmış olduğu açıklamada ise; Slovenya'nın ve Hırvatistan'ın Yugoslavya'dan ayrılması halinde Makedonya'nın da bağımsızlığını ilan edeceğini duyurmuştur²¹. Böylece, Makedonya'nın bağımsızlığı Kiro Gligorov tarafından bir anlamda şarta bağlanmıştır.

Bu şekilde politika benimsenmelerinin çeşitli nedenleri söz konusudur. Her şeyden önce Makedonya ve Bosna-Hersek Cumhurbaşkanları Kiro Gligorov ve Aliya İzzetbegoviç Yugoslav birliğinin sona ermesinin yaratabileceği sorunları tahmin edebilmişlerdir. Makedonya'nın ekonomik açıdan geri kalması, özellikle Bosna-Hersek'in nüfus yapısı önemli sorunlarla karşı karşıya bırakabilecek durumdadır. Bu yüzden, Gligorov ve İzzetbegoviç 3 Haziran 1991'de yeniden bir araya gelerek, "Gelecekteki Yugoslav Topluluğu İçin Platform" adıyla yayınlamış oldukları ortak açıklamada; Yugoslavya için "Egemen Cumhuriyetler Topluluğu" modelini dağılmayı önleyecek çözüm önerisi olarak sunmuşlardır²². Ancak bu modelin uygulanamayacağı kısa bir süre sonra anlaşılacaktır.

18 Büşra Erdoğan, "Makedonya'da Seçimler ve Türkler", <http://www.turksam.org/tr/14.11.2013>.

19 "Makedonya Egemen", *Milliyet Gazetesi*, 27.01.1991, s.9.

20 M. Murat Hatipoğlu, "Kuruluşundan Günümüze Makedonya Cumhuriyetinin Dış Politikası ve Balkan Ülkeleriyle İlişkileri (1991-2000)", *Balkan Diplomasisi*, Der. Ömer E. Lütem, B. Demirtaş Coşkun, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, Ankara, 2001, s.169.

21 Feyzullah Sarı, *a.g.t.*, s.124.

22 "Hırvatistan ve Slovenya'nın Bağımsızlık Kararları Sürpriz Olmadı", *Cumhuriyet Gazetesi*, 27 Haziran 1991, s.11.

25 Haziran 1991'de Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarını ilan etmeleriyle, Yugoslavya'da çözülme süreci ve buna eşlik eden çatışmalar başlamıştır²³. Bu iki ülkenin bağımsızlıklarını ilan etmeleri üzerine, Makedonya Cumhurbaşkanı Kiro Gligorov artık Yugoslavya'nın birliğini ayakta tutmanın ve cumhuriyetlerin bağımsızlık sürecini engellemenin mümkün olmadığını anladığı için, bağımsızlık çalışmalarına hız vermiştir. Bu kapsamda yani bağımsızlıklarına destek istemek amacıyla resmi ziyaret için 9-11 Temmuz 1991 tarihleri arasında Ankara'ya gelmiştir²⁴. Gligorov, 10 Temmuz 1991'de Başbakan Mesut Yılmaz, Dışişleri Bakanı Safa Giray, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ekrem Pakdemirli ile bir araya gelmiş, sıcak ilişkilerde bulunmuş, iyi ağırlanmış ve 11 Temmuz 1991'de Marmaris'te Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile bir görüşmede bulunmuştur²⁵.

Kiro Gligorov Türkiye'nin desteğini almış bir şekilde dönerken yapmış olduğu açıklamada; "Slovenya Cumhuriyeti'nde çıkan olayların ardından Yugoslavya'nın altı cumhuriyetinin de onayladığı Brioni Antlaşması'na göre en geç 1 Ağustos 1991 tarihinde Yugoslavya'nın gelecekteki düzeni ile ilgili temaslara başlaması ve en geç üç ay içerisinde de bir sonuca varılması gerekiyor. Bu üç ay içerisinde Yugoslavya'nın geleceği belli olacak. Eğer bu süre içerisinde bir anlaşmaya varılmazsa, bağımsızlık hareketlerinin bütün cumhuriyetlere sıçrama tehlikesi doğacak. Anlaşmaya varılmazsa her cumhuriyet kendi alın yazısını çizecek."²⁶ ifadelerine yer vermiştir. Yani; Yugoslavya'da birliği arada tutabilecek bir "ara çözüm"e ulaşılamaz ise Makedonya'nın da bağımsızlığını ilan edeceğini dünyaya duyurmuştur.

Yugoslavya'nın dağılma, iç savaş ve federal yapıyı oluşturan milletlerin bağımsızlık sürecinde, her millet kendi bağımsızlığı için halkoylaması yapmaya başlamıştır. Makedonya Cumhuriyeti bağımsızlık konusunda referandum kararını 13 Ağustos 1991'de aldığından²⁷, bu halkoylamalarından biri de 8 Eylül 1991^{28*} de Makedonya'da gerçekleştirilmiştir. Makedonya'da yaşayan Arnavut azınlığın boykot etmesine rağmen, bağımsızlık referandumuna katılanların %90'ı^{29*} bağımsızlık yönünde oy kullanmıştır³⁰. Bu sonuç Makedonya'da sevinçle karşılanmıştır. Fakat bu karar Büyük Makedonya (Vardar, Ege ve Prin Makedonya'sının birleşmesi) sorununu yeniden gündeme getirmiştir. Bu gelişmeler karşısında Bulgaristan konuya olumlu yaklaşırken, Yunanistan'ı endişelendirmeye ve Makedonların Türkiye'ye olan ilgisinde bir artışa neden olmuştur.

23 *Cumhuriyet Gazetesi*, 27 Haziran 1991, s.11; İlhan Uzgel, "Balkanlarla İlişkiler", Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşı'ndan Bu Güne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, C.II, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.491.

24 "Makedonya Cumhurbaşkanı Türkiye'de", *Milliyet Gazetesi*, 09.07.1991, s.10.

25 "Özal- Gligorov Görüşmesi", *Milliyet Gazetesi*, 12.07.1991, s.10.

26 "Bağımsızlık Hareketi Artık Durdurulamaz", *Milliyet Gazetesi*, 13.07.1991, s.3, s.12.

27 *Aydın Tarihi*, 13 Ağustos 1991.

28 * Bu tarih Makedonya'nın bağımsızlık günü olarak kutlanmaktadır.

29 * Bazı kaynaklarda bu oran % 95.4 olarak verilmiştir. Ancak, *Aydın Tarihi*'ndeki oran tarafımızdan dikkate alınmıştır.

30 *Aydın Tarihi*, 9 Eylül 1991.

Makedon Parlamentosu bağımsızlık yönünde alınan bu kararı hemen gerçekleştirme ve resmileştirme yoluna gitmemiş, bir süre daha yaşanan gelişmeleri izleme politikası takip etmiştir. Gerçekçi bir politika takip etmiş, duygusal ve aceleci davranış sergilememiş, gelişmeleri yakından takip etmiştir. Bu süre içerisinde Federal Yugoslavya'nın devam etmesinin, "ara çözüm"ün de hayata geçirilmesinin mümkün olmadığı görülmüştür. 1980 yılından itibaren ülkeyi yöneten, altı cumhuriyet ve iki özerk bölge temsilcilerinden oluşan "Başkanlık Konseyi"nin dönüşümlü başkanlık sisteminde Hırvatistan'ın temsilcisi Stipe Mesiç başkan olarak seçilememiştir. Bu durum "Yugoslavya'da umutları söndürmüştür"³¹.

Bu gelişmelerden sonra, Yugoslavya'yı oluşturan altı cumhuriyetten 4'ü bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Ayrıca, Almanya başta olmak üzere, Türkiye, İtalya, Bulgaristan'ın, kısmen AB ülkelerinin de bağımsızlık yönünde destek alması da bu yönde rahat hareket etmesini sağlamıştır. Böyle bir durum söz konusu olunca, Makedonya Parlamentosu 17 Eylül 1991'de yapmış olduğu toplantısında yapılan referandumda alınan bağımsızlık kararını oylamıştır. Yapılan oylamada Makedonya'nın bağımsızlığı ilan edilmiştir³². Böylece, M.Ö. 4. Yüzyılda kurulmuş olan "Makedonya Devleti"nin ardından, kurulan ilk "Makedon Devleti" olarak tarihteki yerini almıştır.

Bağımsızlığın ilanı üzerine parlamentoda bir konuşma yapan Kiro Gligorov "Makedonya, Yugoslavya'daki son gelişmeleri dikkatle takip etmiş ve yapılan durum değerlendirmesinden sonra artık bağımsızlık ilanından başka bir çarenin kalmadığı görülmüştür."³³ diyerek, bir anlamda bağımsızlıktan başka çarelerini kalmadığını dile getirmiştir. Ayrıca, herkesle dost kalmak istediklerini, şeffaf bir federasyon teşkil edilmesi halinde Yugoslavya'da kalabileceklerini de ifade etmekten geri kalmamıştır.

Makedonya Cumhuriyeti Başbakanı Nikola Klussev ise, "Makedonya'nın iyi teçhiz edilmiş 100 bin kişilik bir orduya sahip olduğunu, savaşın ülkelerine sıçraması durumunda ordunun müdahalede bulunacağını"³⁴ açıklamıştır. Yani, bağımsızlıklarını korumak için askeri yöntemleri ve savaşı kullanabileceklerini dile getirmiştir.

Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlık ilanlarının ardından yaşanan gelişmeler, Makedonya'nın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra Makedonya'da gözlenmemiştir. Yugoslavya'daki cumhuriyetler arasında başlayan iç kargaşa ve bağımsızlık mücadeleleri devam ederken, Balkan Yarımadası'nda merkezi konumda olan Makedonya, Yugoslavya'dan kopma ve bağımsız olma sürecini sorunsuz ve sancısız tamamlayan tek ülke olmuştur.

31 "Yugoslavya'da Ümitler Söndü", *Milliyet Gazetesi*, 18.05.1991, s.4.

32 Mirzet Mujezinovic, "Makedonya'da Son Dört Yıl: Balkan Raporu (9 Mayıs 2005)", <http://www.usakgundem.com/14.11.2013>.

33 *Türkiye Gazetesi*, 17 Kasım 1991.

34 *Aydın Tarihi*, 18 Eylül 1991.

Bağımsızlığını kazandıktan, Yugoslavya Federal Ordusu ülkeden ayrıldıktan, iç politikada Arnavutlarla ve diğer etnik gruplarla sorunlarını büyük ölçüde çözüme kavuşturduktan sonra, Makedonya'yı asıl çözülmesi gereken sorunlar dış politikada karşısına çıkmış, sınır komşuları özellikle Yunanistan ile önemli sorunlar yaşamaya başlamıştır. Bunda; tüm Makedonları birleştirmek için, Ege ve Pirin Makedonya'sında hak iddiasında bulunan Makedon milliyetçileri ile "Büyük Yunanistan" ve "Büyük Bulgaristan" fikirlerini benimsemiş olan milliyetçilerinin bir birleri ile olan rekabeti etkili olmuştur.

BusüreçteMakedonya'nınbağımsızlığınaenbüyüktepkiYunanistan'dan gelmiştir. Yunanistan, Makedonya'nın ismini, bayrağını, milli armasını kullanmaya hakkı olmadığını ifade etmiş ve Makedonya'yı "Üsküp Cumhuriyeti" olarak tanımlamıştır. Makedon kelimesini de kullanmak istemeyen Yunanistan Hükümeti Makedonları "Üsküplüler" şeklinde nitelendirmiştir³⁵. Ancak, bu tür nitelendirmeler, Avrupa Birliği ve diğer devletlerin Makedonya'yı tanımalarına engel olamayacaktır.

2. Makedonya'nın Bağımsızlığı Karşısında Türkiye

Türkiye'nin yeni Balkanlarda en fazla ilgi gösterdiği, önem verdiği ülkelerden biri Makedonya olduğundan ve bu da raporlarla ortaya konulduğundan³⁶, Makedonya'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra Makedon Hükümeti yeni kurulan Makedonya Cumhuriyeti'nin Türkiye tarafından tanınmasına özel önem vermiştir. Bunda Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların ve rekabetin olmasının, Türkiye'nin Makedonya'yı tanıma ihtimalinin yüksek bulunmasının bunda etkili olduğu söylenebilir. Bu nedenle, Makedonya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Prof. Denko Malevski 7 Ekim 1991'de yani bağımsızlığın ilanından kısa bir süre sonra Türkiye'ye gelmiş, Ankara'da çeşitli temaslarda bulunmuştur.

Makedonya Cumhurbaşkanı Kiro Gligorov da resmî bir ziyaret sırasında İtalya'da yapmış olduğu açıklamada; Türkiye'nin kendileri için önemini belirttikten sonra, Makedonya'da Türk kökenli toplumun varlığından söz ederek, tarihten gelen bağlarının ve Balkan ülkeleri olarak bağlarının olduğunu söylemiştir. Ayrıca, Türkiye ile ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmek için çaba sarfettiklerini ifade etmiş, Makedonya'dan Türkiye'ye göç etmiş Türklerin de bu ilişkilerinde kuvvetlendirici rol oynadığını dile getirmiştir³⁷.

Avrupa Topluluğu üyesi 12 ülke, Yugoslavya'dan ayrılan Slovenya'yı ve Uzlaştırma Komisyonu'nun aksi yöndeki kararına rağmen, Hırvatistan'ı

35 Sabrina Petra Ramet, *Balkan Babel, The Disintegration of Yugoslavia from the Tito to Ethnic War*, Westview Press, Boulder, 1996, p.231.

36 Şule Kut, "Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye'nin Balkan Ülkeleriyle İlişkileri", *Çağdaş Türk Diplomasisi; 200 Yıllık Süreç*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999, s.398.

37 "Türkiye Bizim İçin Önemli", *Milliyet Gazetesi*, 02.11.1991, s.3, s.12.

15 Ocak 1992'de tanımıştır³⁸. Yine Uzlaştırma Komisyonu, Makedonya'nın da tanınabileceği görüşünü bildirmiştir. Bu görüş, Makedonya'nın uluslararası da ya da dünyada tanınma sürecini hızlandırmıştır. Ancak, AB üyesi Yunanistan'ın Makedonya'nın bu adla tanınamayacağı yönünde tavır takınması yüzünden, Makedonya'nın bağımsızlığının tanınması engellenmiş, AB üyesi diğer ülkeler Makedonya'yı bu adla tanıyamayacaklarını açıklamışlardır. Makedonya'nın ilk olarak tanınması AT üyesi ülkelerin dışından gelmiştir. Bulgaristan, Makedon milletinin varlığını kabul etmemekle birlikte, Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olmuştur.

AT'nun tanıma kararının ardından, Slovenya ve Hırvatistan'ı tanıyanların sayısında hızla artış olurken, Makedonya'yı ve Bosna-Hersek'i Bulgaristan'ın dışında tanıyan ülke olmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Süleyman Demirel'in ve Türkiye'nin Makedonya'nın bağımsızlığını tanıma konusunda tavrı aslında çok nettir. Bunu Başbakan Süleyman Demirel 16 Ocak 1992'de yapmış olduğu açıklamada dile getirmiş, Türkiye'nin Makedonya'yı Ocak ayı sonunda tanıyacağını ifade etmiştir. Başbakan'dan böyle bir açıklama geldikten sonra 17 Ocak 1992'de Türkiye Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin yapmış olduğu açıklamada; Türkiye'nin Yugoslavya'dan ayrılan dört cumhuriyeti yani Slovenya, Hırvatistan, Makedonya ve Bosna-Hersek'i tanıyacağını belirtmiştir³⁹.

Makedonya'yı tanıyacağına ilişkin açıklamada bulunmasına rağmen, Türkiye gelişmeleri yakından takip etme politikasını benimsemiş, Balkanların bütününe yönelik barışçı ve uzlaşmacı bir yol takip etmiştir. Ayrıca, Sırbistan'ın liderliğinde ayakta tutulmaya çalışılan yeni Yugoslavya projesinin de sonucunu görmeyi yeğlemiştir. Bu nedenle, Türkiye tanıma noktasında çok aceleci davranmamış, dağılma sürecinin er geç gerçekleşeceği görüldüğünden ve Sırbistan'ın da bunu en sonunda kabulleneceğini düşündüğünden, Sırbistan ile de ilişkilerini devam ettirmiştir.

Hatta bir anlamda Türkiye'nin Makedonya'yı tanımamasını engellemek amacıyla yapıldığı bilinen Sırbistan Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç'i 22 Ocak 1992'de Ankara'da ağırlamıştır. Miloseviç bu gezisinde Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü ile Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile görüşmelerde bulunmuştur. Konuk Devlet Başkanı yaptığı açıklamada, "Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana Sırbistan ile Türkiye arasında mükemmel ilişkiler olduğunu"⁴⁰ belirtmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin Yugoslavya'nın parçalanmasını desteklemekten kaçınan sorumlu bir politika yürüttüğünü de dile getirmiştir. Ancak, bu bir günlük resmi çalışma ziyareti, Süleyman Demirel Hükümeti'nin ve Türkiye'nin, Yugoslavya'daki gelişmeleri yakından takip etme, Yugoslavya dağılacaksa, Türk ve Müslüman toplumların yaşadığı Bosna-Hersek ve Makedonya gibi cumhuriyetlerin tutumuna göre davranma

38 *Aydın Tarihi*, 15 Ocak 1992; "Yugoslavya da Öldü", *Milliyet Gazetesi*, 16.01.1992, s.4.

39 Feyzullah Sarı, *a.g.t.*, s.128.

40 *Aydın Tarihi*, 22 Ocak 1992.

politikasını değiştirmemiştir. Bu nedenle, Türkiye'nin Makedonya politikasında değişiklik yaşanmamıştır. Bu değişimin olmayışı sadece Türkiye'de değil, aynı zamanlı Makedonya'da da gözlenmiş, halk nezdinde "Makedonya'nın umudu Türkiye" olmuş, "Türkiye bizi yalnız bırakmaz" ve "Batıya güvenmiyoruz"⁴¹ şeklindeki görüşler sıkça kullanılır olmaya başlamıştır.

Miloseviç'in Ankara ziyaretinin kısa bir süre sonra Makedonya Cumhuriyeti Parlamento Başkanı Stoyan Andov Üsküp'te Milliyet Gazetesi'ne 25 Ocak 1992'de vermiş olduğu özel demeçte; Türk azınlığın Mecliste temsil edilmemelerinin büyük bir eksiklik olduğunu ve bunun giderilmesi için bizzat çalışacağını belirtmiştir. Türklerin Makedonya yasalarına saygılı, demokratikleşme sürecini destekleyen bir toplum olduğunu, Makedonya'da 1964 yılından beri Mecliste temsilci bulunmadığını, bunun da eksiklik olduğunu söylemiştir. AT'nin Yunanistan'ın baskısı nedeniyle Makedonya'yı tanımamasının bir hata olduğunu, Yunanistan'dan hiçbir şekilde toprak talep etmeyeceklerini garanti ettiklerini, AT'nin isteklerini yerine getirdiklerini ve buna rağmen AT'nin hâlâ çekimser olmasını anlayamadıklarını dile getirmiştir.⁴²

Stoyan Andov konuşmasının ilerleyen kısımlarında; AT içinde Yunanistan engelini aşamaması halinde Makedonya'yı bağımsız devlet olarak çeşitli ülkelerin teker teker tanımalarını beklediklerini vurgulayarak "örneğin Türkiye, İtalya, Almanya, Belçika, Danimarka, Polonya, Macaristan, Kanada ve ABD AT kararını beklemeden bizi tanıyabilirler. Eminim ki AT, bu ülkelerin bizi tanımından sonra daha rahat karar verecektir."⁴³ demiş, AT'nin Makedonya'yı tanımamasını beklemeden Türkiye'nin Makedonya'yı tanımamasını istemiştir. Bunun da AT'nin işini kolaylaştıracağını altını çizmiştir.

Bağımsız devlet olarak tanınmak konusunda Türkiye'nin desteğine öncelikle ihtiyaç duyduklarını anlatan Andov, "Türkiye'nin bizim için büyük önemi var. Türkiye'nin bizi tanıyan ilk ülke olması bizim için büyük önem ifade eder. Burada yaşayan Türklerin de beklentisi bu yöndedir. Türkiye'nin bizimle daha yoğun ekonomik işbirliğine girmesini bekliyoruz. Türkiye bizi uluslar arası platformlarda destekleyebilir. Bizim yurtdışında henüz diplomatik temsilciliklerimiz yok. Türkiye'nin her ülkede temsilcisi var. Ancak biz Türkiye'nin bize destek olurken tabi ki sıkıntıya girmesini istemeyiz. Türkiye ile ortak bir tarihimiz var. Makedonya'da 100 binin üzerinde Türk yaşıyor..."⁴⁴ dedikten sonra, herkesten çok Türkiye'nin desteğine ihtiyaç duyduklarını sözlerine eklemiştir.

Makedonya Meclis Başkanı'nun yapmış olduğu açıklamadan hemen bir gün sonra, Makedonya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Prof. Denko Malevski yine Üsküp'te 26 Ocak 1992'de Milliyet Gazetesi'ne vermiş olduğu özel demeçte; Türkiye'nin Makedonya'nın bağımsızlığını tanımamasının atacağı en olumlu

41 "Makedonya'nın Umudu Türkiye", *Milliyet Gazetesi*, 23.01.1992, s.16.

42 "Türkiye'den Destek Bekliyoruz", *Milliyet Gazetesi*, 26.01.1992, s.16.

43 *Milliyet Gazetesi*, 26.01.1992, s.16.

44 *Milliyet Gazetesi*, 26.01.1992, s.16.

adımlardan biri olacağını belirtmiş, “Türkiye’nin Makedonya’yı bağımsız devlet olarak tanımamasının bölgeye istikrar getireceğini, toleranslı yeni Avrupa’nın bir parçası olacak Makedonya’nın barışçı yollarla bu isteğine kavuşmak istediğini”⁴⁵ söylemiştir. AT’nin de kendilerini tanımalarını beklediklerini, bu gerçekleşmez ise AT üyesi olmayan ülkelerin tek tek Makedonya’yı tanımalarını istediklerini sözlerine eklemiştir.

Makedonya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Prof. Denko Malevski’nin “Türkiye bizi tanımalı” şeklindeki isteğine ve ileri sürdüğü gerekçelere Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin, Ortadoğu Barış Konferansı’nın çok taraflı çalışmalarına katılmak üzere 27 Ocak 1992’de İstanbul’dan Moskova’ya giderken cevap vermiştir. Hikmet Çetin, Milliyet Gazetesi’ne yapmış olduğu açıklamada; “Makedonya, Hırvatistan ve Slovenya tanınma aşamasına gelmişler, tanınma için gerekli koşulları da büyük ölçüde sağlamışlardır. Türkiye’nin Makedonya’yı tanıma konusunda her hangi bir tereddüdü yoktur. Bunu en kısa zamanda gerçekleştireceğiz, ancak biz Bosna-Hersek’i de içine alabilecek bir tanımayı düşünmüyoruz. Bosna-Hersek’i dışarıda bırakacak bir tanıma yoluna gitmek istemiyoruz. Bu cumhuriyetleri tek tek tanımayı da uygun görmedik. Bosna-Hersek’in bazı iç sorunları var. Yakın bir zamanda referanduma gitmeleri bekleniyor. Bu gelişmeleri de yakından izleyerek tanınma isteyen dört cumhuriyeti birlikte tanıma yönündeki ilke kararımızı uygulama aşamasına getireceğiz.”⁴⁶ diyerek, Makedonya Cumhuriyeti’nin tanınacağını, ancak bunun bir anlamda Bosna-Hersek’teki gelişmelere bağlı olduğunu, Türkiye’nin Yugoslavya’dan ayrılan dört cumhuriyeti tek tek tanıma yoluna gitmeyeceğini ve ilkesel davranacaklarını ifade etmiştir.

Türkiye’nin Makedonya’yı tanınması noktasında Makedon ve Türk yetkililerden ardı ardına açıklamaların geldiği günlerde, Makedonya’nın tanınması konusunun İsviçre’nin Davos kentinde yapılması planlanan başbakanlar düzeyindeki görüşmelerde ele alınacağı Makedonya Televizyonu’nda yer almış, Makedon kamuoyuna duyurulmuştur⁴⁷.

Bu haberin doğruluğu ve Makedonya Cumhuriyeti’nin Türkiye tarafından tanınacağı bizzat Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel tarafından açıklanmıştır. Başbakan Demirel; 30 Ocak 1992’de İsviçre’nin Zürih kentinde Türk gazetecileri için düzenlediği basın toplantısında, Türkiye’nin Hırvatistan, Slovenya ve Makedonya’yı tanıyacağını, söz konusu cumhuriyetlerin şimdiye kadar tanınmamış olmasının sebebinin Bosna-Hersek’te yapılacak referandumun sonucunun beklenmesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Demirel, hükümetin Davos’tan sonra bu konuda bir karar alacağını da ifade etmiştir⁴⁸.

Demirel’in Davos’ta açıklama yaptığı gün içerisinde Makedonya Cumhurbaşkanı Kiro Gligorov, Washington’da verdiği demeçte, Makedonya

45 “Türkiye Bizi Tanımalıdır”, *Milliyet Gazetesi*, 27.01.1992, s.9.

46 *Milliyet Gazetesi*, 27.01.1992, s.10.

47 *Milliyet Gazetesi*, 27.01.1992, s.9.

48 *Aydın Tarihi*, 30 Ocak 1992.

halkının, Türkiye'ye son derece büyük dostluk duyguları ile bağlı olduğunu belirtmiş ve birkaç güne kadar Türkiye'nin Makedonya'yı tanıyacağını söylemiştir⁴⁹. Aynı gün içerisinde hem Türkiye Başbakanı'ndan, hem de Makedonya Cumhurbaşkanı'ndan arka arkasına açıklamalar gelince, Yugoslavya Hükümeti, Yugoslavya'nın Makedon asıllı Ankara Büyükelçisi Trayan Petrovski'yi Türkiye'yi Makedonya'yı tanımaya ikna ettiği gerekçesiyle 31 Ocak 1992'de geri çağırmıştır⁵⁰. Ancak, Yugoslavya Federal Yönetimi tarafından görevinden alınan Yugoslavya'nın Ankara Büyükelçisi Trajan Petrovski, yönetimin Belgrad'a dönme çağrısını reddederek, "hizmetlerini Makedonya'ya sunmak üzere" ilerleyen günlerde Üsküp'e gideceğini bildirecektir⁵¹.

Başbakan Süleyman Demirel, Davos'ta yapılan "Dünya Ekonomik Forumu" çerçevesinde 1 Şubat 1992'de düzenlenen "Bölgesel ve Küresel İşbirliği için Genel İmkanlara Sahip Türkiye" konulu toplantıda yaptığı konuşmada, Türkiye'nin Bulgaristan, Arnavutluk ve Makedonya ile ilişkilerini geliştirmesinin Yunanistan'ı tehdit anlamına gelmediğini söylemiştir⁵². Ayrıca, Başbakan Süleyman Demirel ile Yunanistan Başbakanı Konstantin Mitsotakis'in Davos'ta 1 Şubat 1992'de yaptıkları görüşmeden sonra açıklanan ortak bildiriye, taraflar arasında iyi komşuluk ve işbirliği anlaşması imzalanmasının yanı sıra Kıbrıs sorununa BM Genel Sekreteri Butros Gali'nin çabaları çerçevesinde en kısa zamanda çözüm getirilmesine yardımcı olunması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, iki lider, Ankara ile Atina arasında diyalogun yeniden başlatılmasını kararlaştırmış, Başbakan Demirel, görüşmeyi önemli bir başlangıç ve fevkalade bir gelişme olarak nitelendirmiştir⁵³.

Bu görüşme sonrasında yapılan açıklamada; Türkiye'nin Makedonya'nın bağımsızlığını tanımmasının gündeme gelip gelmediği hakkında bilgi verilmezken, daha önceden ifade edildiği gibi, iki ülke liderinin Davos'ta bir araya gelişinde bu konunun konuşulduğu, Türkiye'nin bu konuda Yunanistan'ı rahatlatmaya çalıştığı, hatta güvence verdiği anlaşılmaktadır. Bunu, görüşme sonrasında Yunanistan ile ilgili açıklamalardan ve atılan adımlardan anlamak mümkündür.

Süleyman Demirel Hükümeti, Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu'ndan sonra Makedonya'nın bağımsızlığının tanınması konusunu önceliğine alacağını açıkladığından, Demirel, Ankara'ya dönmüş ve bu konunun Bakanlar Kurulu gündemine alınmasını istemiştir. Başbakan Süleyman Demirel başkanlığında 6 Şubat 1992'de Ankara'da saat 10:00'da toplanan Bakanlar Kurulu Toplantısı'nda Yugoslavya'dan ayrılan ve bağımsızlığını ilan eden dört Cumhuriyetin aynı anda tanınması görüşülmüştür⁵⁴.

49 *Aydın Tarihi*, 30 Ocak 1992.

50 Şule Kut, "Sırbistan Politikası Nasıl Olmalı", *Milliyet Gazetesi*, 01.02.1995, s.18.

51 *Aydın Tarihi*, 5 Şubat 1992.

52 *Aydın Tarihi*, 1 Şubat 1992; "Davos'ta Umutlu Başlangıç", *Cumhuriyet Gazetesi*, 02 Şubat 1992, s.19.

53 *Aydın Tarihi*, 1 Şubat 1992.

54 "Dört Yeni Ülkeyi Tanıdık", *Milliyet Gazetesi*, 7 Şubat 1992, s.1, s.13.

Yaklaşık iki saat süren görüşmelerden sonra Devlet Bakanı ve Hükümet sözcüsü Akın Gönen tarafından yapılan açıklamada; Yugoslavya'dan ayrılan ve bağımsızlığını ilan eden Slovenya, Hırvatistan, Makedonya ve Bosna-Hersek cumhuriyetlerini tanıma kararı aldığı duyurulmuştur. Ayrıca, bu ülkelerle olan ilişkilerin geçmişte olduğu gibi Belgrad'taki büyükelçilik aracılığı ile yürütüleceğini, bu ülkelerle tek tek protokoller yapıldıktan sonra diplomatik ilişki kurulacağını ve elçiliklerin açılacağını ifade etmiştir⁵⁵. Böylece, Türkiye, daha başından itibaren takip etmiş olduğu ilkesel tutumunu ve politikasını devam ettirmiş, her cumhuriyeti tekere teker tanıma politikasını hayata geçirmemiş, Makedonya'nın da için de bulunduğu dört cumhuriyeti birden tanımıştır.

Türkiye'nin Yugoslavya'dan ayrılan bu dört cumhuriyetin bağımsızlığını tanımaya en fazla tepkiyi Yunanistan ve Sırbistan göstermiştir. Ankara'nın Makedonya'yı tanıyacağını daha önceden dile getirmesine ve bildirmesine rağmen, Atina'daki siyasi çevrelerin ilk tepkisi "*Şok*" ve "*Üzüntü*" olmuştur. Sırpolar hariç olmak üzere, Makedonya'nın tanınması konusunda etrafındaki bütün ülkelerle sorunlu olan Yunanistan'da, söz konusu cumhuriyeti sadece Bulgaristan'ın tanımmasının yaratmış olduğu iyimserlik, Ankara'nın tanıma kararından sonra yerini karamsarlığa bırakmıştır⁵⁶.

Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Manolis Kalamadis 6 Şubat 1992'de yapmış olduğu açıklamada; "*Türkiye'nin Makedonya ve Bosna-Hersek'i acele olarak tanımamasından üzgünüz. Ankara, AT ile ilişki istiyor, oysa bu konuda topluluğun kararı bile beklenmedi.*"⁵⁷ ifadesini kullanmış, bu kararın Yunanistan'ı üzdüğünü belirtmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin bu kararının bölgedeki istikrara katkıda bulunmayacağını sözlerine eklemiştir.

Bu ve buna benzer tepkiler sadece Yunan siyasi makamlarından gelmemiş, ayrıca Yunan muhalefeti de benzer açıklamalarda bulunmuştur. Hatta Andreas Papandreu'nun liderliğini yaptığı PASOK, hükümete, Makedonya ve Türkiye'ye çok sert eleştirilerde bulunmuşlardır. Bu tanıma kararında Davos'ta Başbakan Miçotakis ve Demirel görüşmesinin etkili ve bunun kabul edilemez olduğunu, Türkiye'nin tanıma kararına verilen tepkinin yeterli olmadığını ifade etmiş⁵⁸, bunu iç politikada rakibine karşı iyi bir şekilde kullanmıştır.

Makedonya'nın Türkiye tarafından tanınması Türk siyasetçileri tarafından çok olumlu bir Türk dış politikası hamlesi olarak değerlendirilmiştir. Bu konuda ilk açıklamayı yapan siyasetçilerden biri Demokratik Sol Parti (DSP) Lideri Bülent Ecevit olmuştur. Bülent Ecevit 7 Ocak 1992'de Üsküp Radyosu'na özel bir demeç vermiştir. Ecevit demecinde; "*Şimdi Balkanlarda yeni ve umut verici*

55 *Aydın Tarihi*, 6 Şubat 1992.

56 Taki Berberakis, "Makedonya'yı Tanımamız Yunanistan'ı Üzdü", *Milliyet Gazetesi*, 7 Şubat 1992, s.13.

57 Taki Berberakis, *a.g.h.*, *Milliyet Gazetesi*, 7 Şubat 1992, s.13.

58 "Ecevit: "Balkanlarda Yeni Dönem Başlıyor", *Milliyet Gazetesi*, 8 Şubat 1992, s.13.

bir dönem başlıyor"⁵⁹ demiş, dört cumhuriyetin aynı anda tanınmasının kendisini çok sevindirdiğini, Yugoslavya'nın dağılmasını istemediğini, dağılınca da bu ülkelerin zaman geçirilmeden tanınmasının gerekliliğini düşündüğünü, bu tanımadan sonra Türkiye'nin kendisinden yardım bekleyen bu ülkelere her türlü desteği verebileceğini, bu ülkelerde yaşayan Müslüman-Türk kardeşlerinin de güven içinde yaşayacaklarını dile getirmiştir.

Türk basınında yer alan haber ve değerlendirmelere bakıldığında; takip edilen Türk dış politikasının olumlu sonuçlar verdiği, dış işlerindeki ilişkilerindeki gelişmelerin memnunluk verici, bu bağlamda Makedonya Cumhuriyeti ve diğer Yugoslavya'dan ayrılan cumhuriyetlerin tanınmasının dış politikada atılan güzel adımlardan biri olduğu dile getirilmiştir. "*Balkanlar'da Bulgaristan'la ilişkilerimiz iyileşmiş, yeni tanıdığımız Makedonya Cumhuriyeti dost komşularımız arasına girmiştir...*"⁶⁰ denilmiş, Makedonya Cumhuriyeti, Türk Hükümeti, basını, halkı ve milleti tarafından "*Dost Makedonya Cumhuriyeti*" olarak tanımlanmaya ve bu şekilde bahsedilmeye başlanmıştır.

Türkiye'de Makedonya Cumhuriyeti'ne karşı olumlu bir hava oluşmuş, dostluk rüzgârları eserken, benzer bir açıklama da Makedonya Cumhurbaşkanı Kilo Gligorov'dan gelmiştir. Kilo Gligorov tanınma sonrasında ilk değerlendirmeyi 16 Şubat 1992'de Üsküp'te Milliyet Gazetesi'ne yaparak, Türkiye'nin kendilerini tanınması hakkında "*Tam zamanında alınmış bir karar. Gerçek dostlar böyle zamanda belli olur.*"⁶¹ diyerek, O da Türkiye'yi "*Gerçek Dost*" olarak tanımlamıştır.

Gligorov konuşmasında ayrıca; Türkiye ile her alanda iyi ilişki kurmak istediklerini, en önemli iş bağlantılarını Türkiye ile yapmak istediklerini, yeni cumhuriyetler içerisinde kendilerinin en fazla yardıma ihtiyaç duyduğunu söylemiş. Bunlara ek olarak; seçim kanununda yapacakları değişiklik ile parlamentoda Türk milletvekilinin yer alması için çeşitli düzenlemeleri yapacaklarını ifade etmiş, "*Milliyet (Gazetesi) aracılığıyla bütün Türk milletine, bizi tanımalarından dolayı teşekkür etmek istiyorum. Yalnızca yönetime değil, bütün Türk halkına, Türk basınına sevgi ve selamlarımı iletiyorum.*"⁶² diyerek, Türk Hükümetine, Türk Milletine, Türk Kamuoyuna ve Türk Basınına teşekkür etmiş, mutluluğunu dile getirmiştir.

Makedonya Cumhuriyeti bir taraftan tanınma faaliyetlerini sürdürürken, diğer taraftan da Yugoslavya Federal Ordusu'nun Makedonya'dan çekilmesi işi ile meşgul olmuştur. Başkent Üsküp'ün en büyük meydanı olan Mareşal Tito Meydanı'nda zaman zaman bu yönde "*sessiz gösteriler*" yapıldığından, bu gösterilerde yer alan pankartlarda "*Federal Ordu Çekilsin*", "*Askerî Hastane Halkın*

59 *Milliyet Gazetesi*, 8 Şubat 1992, s.13.

60 Altan Öymen, "Dolduruş'a Gelmemek", *Milliyet Gazetesi*, 17 Şubat 1992, s.1.

61 *Milliyet Gazetesi*, 17 Şubat 1992, s.3, s.16.

62 "Türkiye Gerçek Dost", *Milliyet Gazetesi*, 17 Şubat 1992, s.3, s.16.

Malıdır”, “*Silahını Al ve Git*”⁶³ şeklinde ifadeler yer almış ve sürekli Yugoslavya Federal Ordusu’nun çekilmesi konusu gündemi meşgul etmiştir.

Bağımsızlık için önemli bir sorun olarak gördüğü bu konuyu Makedonya Cumhuriyeti çözüme kavuşturmak istemiş, bu bağlamda 22 Şubat 1992’de Sırp ve Makedon yetkililer arasında Üsküp’te görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde, Yugoslavya Federal Ordusu’nun 15 Nisan 1992’ye kadar Makedonya’yı terk etmesi kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine Yugoslavya Federal Ordusu kararlaştırılan tarihten önce yani 26 Mart 1992’de geride boş binalar bırakarak Makedonya Cumhuriyeti topraklarını terk etmiştir. Ordu götürebileceği ne varsa alıp gitmiş, götürdükleri arasında tüm teknik askerî malzemeler ve Petroviç Üssü’ndeki Ana Radar Sistemleri de yer almıştır⁶⁴.

Yugoslavya Federal Ordusu’nun hızlı bir şekilde ve yıkıp dökmeden çekilmesinin altında, Makedonya Cumhurbaşkanı Kilo Gligorov’un başarılı siyaseti yatmıştır. Makedonya’daki Arnavutların kendi aralarında yaptıkları referandum otonomi-özerklik lehinde sonuçlanmasına rağmen, Kilo Gligorov’un Arnavut azınlık temsilcileri ile birlikte yeni bir koalisyon hükümeti oluşturabilmiştir⁶⁵. Bu da Kilo Gligorov’un iç politikadaki başarısı olmuş, Arnavutların Makedonya’da özerklik oluşturmalarını engellemiş ve iki toplumun bir arada yaşamasını sağlamıştır. Ayrıca, Bosna-Hersek’te daha yeni başlayan iç savaşta bu birliklere acilen ihtiyaç duyulması da ordunun hızlı ve zarar vermeden ayrılmasına neden olmuştur.

Türkiye Bakanlar Kurulu Kararı ile Makedonya Cumhuriyeti’ni tanıdı. Ancak, diplomatik ilişkilerin kurulması için her ülke ile ayrı ayrı protokollerin imzalanması gerektiğinden, bu protokoller de kısa sayılabilecek zaman da imzalanmıştır. Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin, Londra’da toplanan Barış Konferansı’nda 26 Ağustos 1992’de yaptığı konuşmada; “*konferans çerçevesinde yaptığı temaslar sonucunda, Bosna-Hersek, Hırvatistan ve Slovenya’nın, Makedonya ile diplomatik ilişki kurulması amacıyla hazırlanan protokolleri imzaladığını*”⁶⁶ açıklamıştır.

Böylece, Türkiye hazırlanan ve imzalanan bu protokollerden sonra Makedonya ile diplomatik ilişkilerini kurmuş, bu ülkede büyükelçilik açma çalışmalarına hız vermiştir. Bu çalışmalar sonrasında, Türkiye’nin Makedonya Büyükelçiliği 30 Nisan 1993’te hizmete açılmıştır⁶⁷. Suha Noyan, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk Makedonya Büyükelçisi olarak göreve başlamıştır. Böylece, Türkiye, Makedonya Cumhuriyeti’ni anayasal ismiyle tanıyan ilk ülkelerden ve Üsküp’te Büyükelçilik açan ilk ülke olmuştur. Makedonya’nın Türkiye Büyükelçisi ise Yugoslavya’nın son Ankara Büyükelçisi olan Trayan Petrovski

63 Ali H. Yurtsever, “Üsküp’te Sessiz Gösteri”, *Milliyet Gazetesi*, 26. 01. 1992, s.16.

64 Sabrina Petra Ramet, *a.g.e.*, p. 230.

65 Feyzullah Sarı, *a.g.t.*, s.86.

66 *Ayın Tarihi*, 26 Ağustos 1992.

67 <http://skopje.emb.mfa.gov.tr/AmbassadorsMessage.aspx/12.11.2013>.

olmuş, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e güven mektubunu sunmuş ve Ankara Büyükelçisi olarak 14 Temmuz 1994'te göreve başlamıştır⁶⁸.

Türkiye'nin Makedonya Cumhuriyeti'ni tanınması, diplomatik ilişki kurulması, gerekli protokollerin imzalanması ve karşılıklı büyükelçiliklerin kurulmasının ardından, Türkiye Cumhuriyeti ile Makedonya Cumhuriyeti arasındaki siyasi, sosyal, kültürel ekonomik, ticari ve spor alanındaki ilişkiler hızlanmıştır. Yukarıda ifade edildiği gibi, iki dost ülkenin her türlü ilişkisi hızlı ve dostane bir şekilde gelişmeye başlamış ve devam etmiştir. Türkiye, Makedonya'nın bağımsızlığını tanımakla kalmamış, bunun yanında kısa süre içerisinde dünya ekonomik düzenine uyum sağlaması için de ciddi bir çaba göstermiş ve göstermeye de devam etmektedir.

Sonuç

Doğu Bloğu'nun yıkılmasının, Komünizmin önemli ölçüde siyasal güç kaybetmesinin ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından Yugoslavya dağılma sürecine girmiştir. Bu süreçte Yugoslavya'dan ayrılan ve bağımsızlığını kaldıran ülkeler Slovenya ve Hırvatistan olmuştur. Bu iki ülkenin bağımsızlığını ilan etmesinin ardından, Balkanlarda merkezi pozisyonda bulunan ve stratejik öneme sahip Makedonya da bağımsızlığını 18 Ekim 1991'de ilan etmiştir.

Makedonya'nın bağımsızlığına en sert tepkiyi Yunanistan göstermiştir. Yunanistan'ın Makedonya'yı tanımaması nedeniyle, Avrupa birliği Makedonya'nın bağımsızlığını tanıma noktasında aceleci davranmamıştır. Makedonya'yı ilk tanıyan ülke Bulgaristan olmuştur. Türkiye ya da iktidardaki Süleyman Demirel Hükümeti başından itibaren Balkanlara yönelik barışçı, uzlaşmacı ve bütüncül bir politika takip etmiştir. Bu nedenle, Türkiye Makedonya'yı tek başına tanıma politikasını benimsememiştir. Yugoslavya'dan ayrılan ve bağımsızlığını ilan eden Slovenya, Hırvatistan, Makedonya ve Bosna-Hersek'i hep birden tanıma politikasını uygulamıştır. Bosna-Hersek'teki referandumun yapılması ve sonuçlanmasını beklemiştir. Bu yüzden, Makedonya'yı tanıma noktasında aceleci davranmamıştır.

Türkiye yukarıda adı geçen dört ülkeyi, Yugoslavya'yı, dağılıp-dağılmamasını ve yaşanacak gelişmeleri dikkate alırken, Avrupa Topluluğu'nu dikkate almamış, Makedonya'yı tanıma noktasında bağımsız bir davranış sergilemiştir. Türkiye'nin yeni Balkanlarda en fazla ilgi gösterdiği, önem verdiği ülkelerden biri Makedonya olduğundan, Türkiye, Makedonya'yı 6 Şubat 1992'de Bakanlar Kurulu Kararı ile tanımıştır.

Bu tanıma hem Türkiye'de, hem de Makedonya'da sevinçle karşılanmış, özellikle Makedonya'da sevinç gösterileri yapılmıştır. Türk basınında tanıma kararının doğruluğuna ve Türk dış politikasındaki başarılarla ilişkin yazılar

68 <http://www.tuicakademi.org/13.11.2013>.

kaleme alınmıştır. İki ülke bir birine “*dost ülke*” adlandırması yaparak ilişki kurmuşlardır. Ancak, Türkiye ile Yunanistan ilişkilerinde soğuk rüzgârlar esmeye başlamıştır.

Türkiye, Makedonya Cumhuriyeti’ni anayasal ismiyle tanıyan ilk ülkelerden ve Üsküp’te Büyükelçilik açan ilk ülke olmuştur. Türkiye bağımsızlığından itibaren Makedonya ile ilişkilerini oldukça sıcak ve yoğun bir şekilde tutmuş, özellikle de karşılıklı ziyarete büyük önem atfetmiştir. Türkiye Cumhuriyeti ile Makedonya Cumhuriyeti arasındaki siyasi, sosyal, kültürel ekonomik, ticari ve spor alanındaki ilişkiler hızlanmıştır.

Yukarıda ifade edildiği gibi, iki dost ülkenin her türlü ilişkisi hızlı ve dostane bir şekilde gelişmeye başlamış ve devam etmiştir. Türkiye, Makedonya’nın bağımsızlığını tanımakla kalmamış, Makedonya’nın dünyadaki ekonomik düzene uyum sağlaması için elinden geleni yapmış, yapmaya da devam edecekmiş gibi gözükmektedir. Bun da Makedonya’da yaşayan yüz bine yakın Türk-Müslüman nüfusun etkisi olmuş, bu unsurun etkisi devam edeceğe benzemektedir. Ayrıca, Türkiye, bağımsızlığını kazandığı tarihten bu yana, Makedonya Cumhuriyeti’nin ülke bütünlüğünü, egemenliğini ve sınırlarının değişmezliğini kararlıkla savunmakta, Makedonya’nın üniter devlet yapısının yanı sıra çok uluslu ve çok kültürlü dokusunun korunmasını desteklemektedir. Desteklemeye de devam edecek durumda olduğunu her fırsatta ifade etmekten de geri durmamaktadır.

KAYNAKÇA

I. Resmi Yayınlar

Ayın Tarihi.

II. Süreli Yayınlar

Cumhuriyet,

Milliyet,

Türkiye Gazetesi.

III. Kitaplar

AKYOL, Taha, *Sovyet Rus Stratejisi ve Türkiye*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1979.

BEREKETLİ, Mustafa, *Berlin Antlaşması'ndan Günümüze Balkanlar*, Rumeli Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999.

BORA, Tanıl, *Milliyetçiliğin Provokasyonu*, Birikim Yayınları, İstanbul, 1995.

CALVOCORESSİ, Peter, *World Politics Since 1945*, Newyork, 1996.

JELAVICH, Barbara, *Balkan Tarihi 2, 20.Yüzyıl*, Çev. Zehra Savan-Hatice Uğur, Küre Yayınları, 3. Bsk., İstanbul, 2013.

KISSINGER, Henry, *Diplomasi*, Çev. İbrahim H. Kurt, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2002.

MALCOLM, Noel, *Bosna'nın Kısa Tarihi*, Om Tarih, İstanbul, 1999.

UÇAROL, Rifat, *Siyasî Tarih (1789-2010)*, Der Yayınları, İstanbul, 2010.

RAMET, Sabrina Petra, *Balkan Babel, The Disintegration of Yugoslavia from the Tito to Ethnic War*, Westview Press, Boulder, 1996.

SARI, Feyzullah, *Türkiye'nin Makedonya ve Bosna-Hersek Siyaseti (1990-2000)*, Hacettepe Üniv., Atatürk İlkeleri ve İnkılap tarihi Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

IV. Makaleler

- ÇAĞ, Galip, “Dağılan Yugoslavya’nın Ardından Makedonya ve Türkiye”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, S.1 (1), Çankırı, 2012.
- HATIPOĞLU, M. Murat, “Kuruluşundan Günümüze Makedonya Cumhuriyetinin Dış Politikası ve Balkan Ülkeleriyle İlişkileri (1991-2000)”, *Balkan Diplomasisi*, Der. Ömer E. Lütem, B. Demirtaş Coşkun, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, Ankara, 2001.
- KUT, Şule, “Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye’nin Balkan Ülkeleriyle İlişkileri”, *Çağdaş Türk Diplomasisi; 200 Yıllık Süreç*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.
- PREDRAG, Simic, “Yugoslavya Krizinin Dinamikleri”, *Avrasya Dosyası*, C.3, S.3, Ankara, 1996.
- SAVAŞ, Hüseyin, “Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu-II”, *C.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Dergisi*, C.25, Sivas, 2001.
- TÜRKEŞ, Mustafa, “Bosna-Hersek Problemi: 26-28 Ağustos 1992 Londra Konferansı ve Siyasî Sonuçları”, *Prof. Dr. Abdurrahman Çaycı’ya Armağan*, Hacettepe Üniv. Atatürk İlkleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yıldız Matbaası, Ankara, 1995.
- UZGEL, İlhan, “Balkanlarla İlişkiler”, Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşı’ndan Bu Güne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, C.II, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.
- ÜLGER, İrfan Kaya, “Balkan Gelişmeleri ve Türkiye”, Ed. İdris Bal, *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.

V. İnternet Kaynakları

- <http://www.turksam.org/tr/14.11.2013>.
- <http://skopje.emb.mfa.gov.tr/AmbassadorsMessage.aspx/12.11.2013>.
- <http://www.tuicakademi.org/13.11.2013>.
- <http://www.usakgundem.com/14.11.2013>.